

YANGI O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI MA’NAVIYAT TUSHUNCHASI VA UNING RIVOJLANISH YO‘NALISHLARI

Irnazarova Sevinch Juman qizi

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy pedagogika universiteti

Milliy g‘oya manaviyat asoslari huquq talimi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yangi O‘zbekistonda raqamli ma’naviyat tushunchasining mazmun-mohiyati ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar sharoitida ma’naviy qadriyatlarning transformatsiyasi, axloqiy me’yorlar va ijtimoiy ongga ta’siri ochib beriladi. Shuningdek, raqamli ma’naviyatni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari hamda jamiyat barqarorligidagi o‘rni asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: raqamli ma’naviyat, Yangi O‘zbekiston, raqamli jamiyat, ma’naviy qadriyatlar, axloq, transformatsiya, texnologiya, ijtimoiy ong, taraqqiyot, falsafa.

Аннотация: В данной статье анализируется с социально-философской точки зрения сущность понятия цифровой духовности в Новом Узбекистане. В условиях цифровых технологий раскрывается трансформация духовных ценностей, влияние на нравственные нормы и общественное сознание. Также обоснованы приоритетные направления развития цифровой духовности и ее роль в стабильности общества.

Ключевые слова: цифровая духовность, Новый Узбекистан, цифровое общество, духовные ценности, этика, трансформация, технология, общественное сознание, прогресс, философия.

Abstract: This article analyzes the essence of the concept of digital spirituality in New Uzbekistan from a socio-philosophical point of view. In the context of digital technologies, the transformation of spiritual values, moral norms, and their influence on public consciousness are revealed. It also substantiates the priority directions for the development of digital spirituality and its role in the stability of society.

Keywords: digital spirituality, New Uzbekistan, digital society, spiritual values, morality, transformation, technology, social consciousness, development, philosophy.

Raqamli ma'naviyat tushunchasi zamonaviy jamiyatda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi natijasida ma'naviy hayotning yangi sifat bosqichiga ko'tarilishini ifodalaydi. Ushbu tushuncha "insonning axloqiy qadriyatlari, dunyoqarashi, madaniy identifikatsiyasi va ijtimoiy mas'uliyati raqamli makon sharoitida qanday shakllanishi va namoyon bo'lishini nazariy jihatdan asoslashga xizmat qiladi"[1]. Raqamli ma'naviyat, avvalo, an'anaviy ma'naviy qadriyatlarning inkori emas, balki ularning yangi texnologik muhitda transformatsiyasi va moslashuvi sifatida talqin etiladi.

Raqamli ma'naviyatning nazariy asoslari bir necha falsafiy va ijtimoiy-gumanitar yondashuvlarga tayanadi. Ijtimoiy falsafa nuqtayi nazaridan raqamli jamiyat nazariyasi muhim ahamiyat kasb etadi. "Raqamli texnologiyalar jamiyatning ijtimoiy tuzilmasi, muloqot shakllari va qadriyatlar tizimini tubdan o'zgartiradi. Ma'naviy me'yorlar ham virtual makon qonuniyatlari asosida qayta shakllanadi. Mas'uliyat, vijdon, erkinlik va nazorat tushunchalari raqamli muhitda yangi mazmun kasb etadi"[2]. Axloq falsafasi raqamli ma'naviyatning muhim nazariy tayanchidir. Raqamli muhitda shaxsning xulq-atvori ko'pincha anonimlik, tezkorlik va chegarasizlik bilan tavsiflanadi. Bu esa axloqiy tanlov va javobgarlik masalasini murakkablashtiradi. Raqamli ma'naviyat nazariyasi ana shu sharoitda axloqiy me'yorlarni saqlash, raqamli etikani shakllantirish va shaxsning o'zini o'zi nazorat qilish mexanizmlarini asoslab beradi.

Madaniyatshunoslik va kommunikatsiya nazariyalari ham raqamli ma'naviyat tushunchasining shakllanishida muhim o'rin tutadi. Raqamli makon global madaniy almashinuvni tezlashtiradi, bu esa milliy va umuminsoniy qadriyatlar o'rtasidagi munosabatlarni qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. "Raqamli ma'naviyat milliy madaniy identitetni saqlagan holda ochiqlik va bag'rikenglikni rivojlantirishga qaratilgan nazariy model sifatida namoyon bo'ladi. Pedagogik va ma'rifiy yondashuvlar raqamli ma'naviyatning amaliy asoslarini belgilaydi. Raqamli savodxonlik, tanqidiy fikrlash va axborot madaniyati shaxsning raqamli muhitda ma'naviy barkamolligini ta'minlovchi asosiy omillar sifatida qaraladi"[3]. Bu jarayonda ta'lim tizimi raqamli ma'naviyatni shakllantirishning yetakchi instituti bo'lib xizmat qiladi. Raqamli ma'naviyat tushunchasining nazariy asoslari ijtimoiy falsafa, axloq falsafasi, madaniyatshunoslik va

pedagogika yondashuvlarining uzviy uyg'unligiga tayanadi. U zamonaviy raqamli jamiyat sharoitida shaxs va jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan konseptual asos bo'lib, an'anaviy qadriyatlarni yangi texnologik voqelik bilan muvofiqlashtirishni ko'zda tutadi.

Yangi O'zbekistonda raqamli ma'naviyat jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va ma'naviy taraqqiyotini ta'minlashda muhim omil sifatida namoyon bo'lib, raqamli texnologiyalarning davlat boshqaruvi, ta'lim, madaniyat va ijtimoiy muloqot sohalariga jadal kirib kelishi shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni yangi bosqichga olib chiqdi. Shu jarayonda raqamli makonda ma'naviy qadriyatlarni asrash, ularni zamonaviy ehtiyojlar bilan uyg'unlashtirish ijtimoiy taraqqiyotning muhim shartiga aylandi. Raqamli ma'naviyatning ijtimoiy ahamiyati, avvalo, fuqarolik ongini shakllantirish bilan bog'liq. Elektron platformalar orqali axborot olish va tarqatish imkoniyatlarining kengayishi aholining ijtimoiy faolligini oshiradi. Biroq bu faollik mas'uliyat va axloqiy me'yorlar bilan uyg'unlashmaganda ijtimoiy ziddiyatlar va axborot xavfsizligi muammolarini keltirib chiqarishi mumkin. Shu bois raqamli ma'naviyat shaxsda tanqidiy fikrlash, axborotga ongli munosabat va ijtimoiy javobgarlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

“Yangi O'zbekistonda raqamli ma'naviyat milliy qadriyatlarni asrash va targ'ib etishda ham muhim ijtimoiy ahamiyatga ega. Raqamli platformalar orqali tarixiy meros, urf-odatlar va ma'naviy an'analar keng jamoatchilikka yetkazish imkoniyatini yuzaga keltirdi. Yosh avlodning milliy o'zligini anglashini kuchaytirib, globallashtirish sharoitida madaniy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Shu bilan birga, raqamli muhit ochiqlik va bag'rikenglikni rivojlantirib, turli ijtimoiy guruhlar o'rtasida muloqotni mustahkamlaydi”[4]. Raqamli ma'naviyatning yana bir ijtimoiy ahamiyati ijtimoiy adolat va inklyuzivlikni ta'minlash bilan bog'liq. Raqamli xizmatlardan teng foydalanish imkoniyati aholining turli qatlamlari o'rtasidagi tafovutlarni kamaytiradi, ijtimoiy integratsiyani kuchaytiradi. Raqamli ma'naviyat Yangi O'zbekistonda zamonaviy jamiyatni ma'naviy jihatdan uyg'un va barqaror rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy omil sifatida shakllanadi.

Raqamli ma'naviyatni shakllantirish zamonaviy jamiyatda chuqur o'ylangan va uzoq muddatli strategik yondashuvni talab etadi. Bu jarayon texnologik taraqqiyot bilan ma'naviy qadriyatlar o'rtasida muvozanatni ta'minlashga qaratilgan bo'lib, shaxs, jamiyat va davlat manfaatlarining uyg'unligini ko'zda tutadi. Raqamli makon tobora kengayib borayotgan bir sharoitda ma'naviy barqarorlikni saqlash strategik vazifa sifatida namoyon bo'lishiga olib keldi. Raqamli ma'naviyatni shakllantirishdagi asosiy strategik yo'nalishlardan biri raqamli savodxonlik va axborot madaniyatini rivojlantirishdir. Shaxsning raqamli muhitda ongli harakat qilishi, axborotni tanqidiy tahlil qila olishi va soxta yoki zararli kontentni farqlay bilishi ma'naviy xavfsizlikning muhim omili hisoblanadi. Shu bois ta'lim tizimida raqamli kompetensiyalar bilan bir qatorda axloqiy mas'uliyat va ijtimoiy javobgarlikni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilishi zarur.

Strategik jihatdan raqamli axloqni institutsional darajada rivojlantirish bilan bog'liq. Raqamli platformalarda xulq-atvor me'yorlarini belgilovchi axloqiy kodekslar, huquqiy va ma'naviy mexanizmlar shaxs erkinligini cheklamasdan, uning mas'uliyatini kuchaytirishga xizmat qilishi lozim. Bu yo'nalish shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, onlayn muloqot madaniyatini yuksaltirish va kiberzo'ravonlikning oldini olish kabi masalalarni qamrab oladi. Strategik yo'nalish sifatida, milliy ma'naviy qadriyatlarni raqamli makonda faol targ'ib etishdir. Raqamli platformalar orqali milliy tarix, madaniyat va an'analarni zamonaviy formatlarda taqdim etish yosh avlodning ma'naviy o'zligini mustahkamlashga yordam beradi. Bu jarayonda innovatsion media mahsulotlar, raqamli ta'lim resurslari va madaniy loyihalardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ijtimoiy hamkorlik va fuqarolik faolligini kuchaytirish bilan bog'liq. Davlat, ta'lim muassasalari, fuqarolik jamiyati institutlari va ommaviy axborot vositalarining o'zaro hamkorligi raqamli ma'naviyatni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu hamkorlik orqali jamiyatda mas'uliyatli raqamli xulq-atvor me'yorlari mustahkamlanadi. Raqamli ma'naviyatni shakllantirishdagi strategik yo'nalishlar ta'lim, axloq, madaniyat va ijtimoiy hamkorlikning uzviy birligiga asoslanadi. Ular zamonaviy texnologiyalar sharoitida jamiyatning ma'naviy barqarorligi va ijtimoiy uyg'unligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Raqamli ma'naviyatning rivojlanishi zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim ijtimoiy-falsafiy jarayonlaridan biri hisoblanadi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining hayotning barcha sohalariga chuqur kirib borishi natijasida ma'naviy qadriyatlar, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy munosabatlar yangi raqamli makon sharoitida qayta shakllandi. Bu jarayon jamiyatning texnologik yangilanishi bilan bir qatorda, insonning ma'naviy o'zini anglashini ham yangi bosqichga zamin yaratdi. Raqamli ma'naviyatning rivojlanishi, avvalo, raqamli muloqot shakllarining kengayishi bilan bevosita bog'liq. Ijtimoiy tarmoqlar, onlayn platformalar va virtual jamoalar shaxslararo aloqalarni jadallashtirib, axborot almashinuvini tezlashtirdi. Shu bilan birga, bu holat insoniy munosabatlarda mas'uliyat, hurmat va bag'rikenglik kabi axloqiy tamoyillarning raqamli shaklda namoyon bo'lishiga olib keldi. Raqamli ma'naviyat ana shu ehtiyojdan kelib chiqib, onlayn xulq-atvor madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Raqamli ma'naviyat rivojida ta'lim va tarbiya tizimi alohida o'rin tutadi. Raqamli ta'lim resurslari va masofaviy o'qitish imkoniyatlari bilim olish jarayonini demokratlashtirib, ma'naviy-ma'rifiy kontentga keng kirish imkonini yaratmoqda. Biroq raqamli makonda axborotning haddan tashqari ko'pligi shaxsdan tanqidiy fikrlash va ongli tanlovni talab qiladi. Shu sababli raqamli ma'naviyatning rivoji ta'lim orqali axborot madaniyati va axloqiy mas'uliyatni uyg'unlashtirish bilan chambarchas bog'liq. "Raqamli ma'naviyatning rivojlanishi globallashtirish sharoitida milliy va umuminsoniy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga ham qaratilgan. Raqamli makon turli madaniyatlarning o'zaro ta'sirini kuchaytirar ekan, milliy ma'naviy merosni zamonaviy texnologiyalar orqali saqlash va targ'ib etish muhim vazifaga aylanadi"[5]. Bu jarayon yosh avlodning ma'naviy o'zligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Raqamli ma'naviyatning rivojlanishi texnologik taraqqiyot va ma'naviy ehtiyojlarning o'zaro uyg'unlashuvi natijasidir. U jamiyatda axloqiy barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat va madaniy uzviylikni ta'minlash orqali zamonaviy raqamli jamiyatning ma'naviy poydevorini mustahkamlaydi.

Raqamli ma'naviyatning shakllanish jarayoni zamonaviy jamiyatda murakkab va ziddiyatli muammolar bilan shakllandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tez sur'atlarda rivojlanishi shaxs va jamiyat ma'naviy hayotiga yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda jiddiy xavf-xatarlarni ham olib kirmoqda. Ushbu jarayonda asosiy muammo texnologik taraqqiyot bilan ma'naviy qadriyatlar o'rtasidagi nomutanosiblikda namoyon bo'ladi. Zamonaviy muammolardan biri raqamli makonda axborotning haddan tashqari ko'pligi va sifatsizligi bilan bog'liq. Soxta axborot, manipulyativ kontent va ekstremistik g'oyalar shaxs ongiga salbiy ta'sir ko'rsatib, ma'naviy barqarorlikni izdan chiqaradi. Axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmagani raqamli ma'naviyatning to'laqonli rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Yana bir muhim muammo raqamli anonimlik va mas'uliyatsizlikdir. Virtual makonda shaxsiy identifikatsiyaning nisbatan yashirin bo'lishi ayrim hollarda axloqiy me'yorlarning buzilishiga, kiberzo'ravonlik, haqorat va tajovuzkor xatti-harakatlarning ko'payishiga olib kelmoqda. Bu holat shaxsning vijdoniy nazorati va ijtimoiy javobgarligini zaiflashtirib, raqamli muhitda axloqiy bo'shliqlarni yuzaga keltiradi.

Raqamli ma'naviyat shakllanishidagi yana bir muammo avlodlar o'rtasidagi tafovut bilan bog'liq. "Yoshlar raqamli texnologiyalarni tez va faol o'zlashtirar ekan, katta avlod vakillarining moslashuvi sekin kechayotganligi bilan xarakterlanadi. Bu holat ma'naviy muloqot uzilishiga, qadriyatlar uzviyligining susayishi xavfini yuzaga keltiradi. Raqamli makonda yagona ma'naviy mezonlarni shakllantirish murakkablashadi"[6]. Globallashtirish va madaniy standartlashuv jarayoni milliy ma'naviy qadriyatlarning siqib chiqarilish ehtimolini vujudga keltiradi. Raqamli platformalarda ustuvor bo'lgan ommaviy madaniyat ko'pincha mahalliy an'analar va axloqiy me'yorlarni ikkinchi darajaga suradi. Bu esa shaxsning milliy o'zligini anglashiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, raqamli ma'naviyatning shakllanish jarayonidagi zamonaviy muammolar axborot sifati, axloqiy mas'uliyat, avlodlar uzviyligi va madaniy identitet bilan bog'liq murakkab masalalarni qamrab oladi. Ushbu muammolarni hal etish raqamli savodxonlikni oshirish, axloqiy tarbiyani kuchaytirish va milliy ma'naviy qadriyatlarni raqamli makonda faol qo'llab-quvvatlashni taqozo etadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES)

1. Zohidov A. Texnologik taraqqiyot va inson qadri. // “Falsafa va hayot” №.3. 2023. – B.118.
2. Ubaydullayev O.U. Raqamli vositalarning ijtimoiy rivojlanishdagi roli. // Ta’limning Zamonaviy Transformatsiyasi, 19(4), 2025. – B.51.
3. Rustamov I. (2025). Raqamli dunyoda shaxs ma’naviy xavfsizligi. Research and Implementation, 3(10), 2025. – 404.
4. Abdullayev J.B. Raqamli madaniyat va milliy qadriyatlar // Falsafa va huquq. – 2022. – N:2. – B.46.
5. Xakimov A.O. Globallashuv sharoitida milliy-ma’naviy qadriyatlarni asrash muammosi. // Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar. № 6. 2024. – B.36.
6. O’ktamova D. Raqamli jamiyatda yoshlarning axloqiy qiyofasini shakllantirish ijtimoiy tamoyillari. // Молодые ученые, 3(28), 2025. – B.52.